สิทธิส่วนบุคคลกับฐานข้อมูลในคอมพิวเตอร์

แนวปฏิบัติในการควบคุมแฟ้มข้อมูลส่วนบุคคลในระบบคอมพิวเตอร์

แนวทางปฏิบัติและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ *เอกสารลำดับที่ 7*

ศูนย์สารสนเทศสิทธิมนุษยชน สำนักงาน กสม.

แนวทางปฏิบัติและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

เอกสารลำดับที่ 7

สิทธิส่วนบุคคลกับฐานข้อมูลในคอมพิวเตอร์

แนวทางปฏิบัติในการควบคุมแฟ้มข้อมูลส่วนบุคคลในระบบคอมพิวเตอร์

Call No. : JC596 ส723 2546 c.1
Accession No. : #1696
Dated : 9 มิ.ย. 2556
Price : 20.-

สิทธิส่วนบุคคลกับฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์

แนวปฏิบัติในการควบคุมแฟ้มข้อมูลส่วนบุคคลในระบบคอมพิวเตอร์

ผู้แปล **นางสาวปิยนุช ฐิติพัฒนะ**

บรรณาธิการ **นางสาวอัจฉรา ฉายากุล**

ISBN **974-91878-8-1**

จัดพิมพ์โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

422 ถ.พญาไท (เชิงสะพานหัวช้าง) เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทรศัพท์ 0-2219-2953 โทรสาร 0-2219-2940

สายด่วนร้องเรียน 1377

พิมพ์ครั้งที่ 1 **จำนวน 5,000 เล่ม กันยายน พ.ศ. 2546**

คำนำ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้ถือกำเนิดจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ขององค์คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไว้หลายประการ โดยมีอำนาจหน้าที่ด้านต่างประเทศที่สำคัญคือ การส่งเสริมการเคารพและการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ การตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี

องค์การสหประชาชาติเป็นต้นกำเนิดสำคัญในการกำหนดมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนต่างๆ ทั้งในรูปแบบที่เป็นกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งรัฐมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม และแนวทางในเรื่องอื่นๆ ที่ประชาคมระหว่างประเทศเห็นพ้องว่ารัฐสมาชิกควรได้นำไปพิจารณาประยุกต์ใช้ภายในประเทศ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (สสม.) จึงได้จัดทำเอกสารชุดแนวทางปฏิบัติและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่และกระตุ้นให้มีการนำมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศมาใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศให้มีความเข้มแข็งขึ้น

เอกสารแนวทางปฏิบัติและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ลำดับที่ 7 เรื่อง "*สิทธิส่วนบุคคลกับฐานข้อมูลในคอมพิวเตอร์*" นั้นเป็นคำแปลเอกสาร "*แนวปฏิบัติในการควบคุมแฟ้มข้อมูลส่วนบุคคลในระบบคอมพิวเตอร์*" ซึ่งรับรองโดยสมัชชาใหญ่สหประชาชาติเมื่อ พ.ศ. 2533 แต่มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับสถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันที่องค์กรต่างๆ ได้มีการบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลไว้ในระบบคอมพิวเตอร์อย่างกว้างขวางเพื่อการปฏิบัติงาน แนวทางได้กล่าวถึงการเคารพสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลส่วนตัวเมื่อมีการรวบรวมจัดเก็บฐานข้อมูลโดยองค์กรหนึ่งใด ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญ 5 ข้อ ได้แก่ หลักการว่าด้วยการเป็นไปตามกฎหมายและความเป็นธรรม หลักการแห่งความถูกต้องแม่นยำ หลักการว่าด้วยความจำเพาะของจุดประสงค์ หลักการว่าด้วยการเข้าถึงข้อมูลของบุคคลที่มีส่วนได้เสีย และหลักการว่าด้วยการไม่เลือกปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหวังว่าหนังสือฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงานด้านสิทธิมนุษยชนทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ตลอดจนภาคประชาสังคม ในการนำมาตรฐานสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นมาตรฐานสากลที่ยอมรับกันทั่วโลกนำมาสร้างเสริมให้เกิดการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ในสังคมไทยต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กันยายน 2546

JC
596
.A723
2546
C.1

แนวปฏิบัติในการควบคุมแฟ้มข้อมูลส่วนบุคคล ในระบบคอมพิวเตอร์

รับรองโดยข้อมติที่ 45/95 สมัชชาใหญ่สหประชาชาติ
วันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ.1990

รัฐมีหน้าที่ในการออกมาตรการควบคุมแฟ้มข้อมูลส่วนบุคคลในระบบคอมพิวเตอร์โดยคำนึงถึงแนวทางต่อไปนี้

หลักการขั้นต่ำที่กฎหมายภายในประเทศควรให้การคุ้มครอง

1. หลักการว่าด้วยการเป็นไปตามกฎหมายและความเป็นธรรม

ห้ามการรวบรวมและการดำเนินการกับข้อมูลเกี่ยวกับตัวบุคคล ในลักษณะที่ไม่เป็นธรรมและไม่ถูกกฎหมาย หรือห้ามนำไปใช้ด้วยจุดประสงค์ที่ขัดกับวัตถุประสงค์และหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติ

> ห้ามการรวบรวมและการดำเนินการกับข้อมูลเกี่ยวกับตัวบุคคลในลักษณะที่ไม่เป็นธรรม และไม่ถูกกฎหมาย

2. หลักการแห่งความถูกต้องแม่นยำ

ผู้ที่รับผิดชอบในการรวบรวมแฟ้มข้อมูลหรือผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดเก็บจะต้องดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเกี่ยวข้องของข้อมูลที่บันทึกไว้อย่างสม่ำเสมอเพื่อประกันว่าข้อมูลที่เก็บนั้นมีความสมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดอันเนื่องจากการละเลย และเพื่อประกันว่าข้อมูลได้ถูกปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอ หรือเมื่อถูกนำไปใช้ ตราบเท่าที่มีการจัดเก็บและใช้ข้อมูลอยู่

> จะต้องดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรง และความเกี่ยวข้องของข้อมูลที่บันทึกไว้อย่างสม่ำเสมอ

3. หลักการว่าด้วยความจำเพาะของจุดประสงค์

จุดประสงค์ที่จะนำแฟ้มข้อมูลไปใช้ประโยชน์ต้องเป็นไปอย่างจำเพาะ ชอบธรรม และเมื่อดำเนินการแล้วควรแจ้งให้สาธารณชนได้รับทราบหรือแจ้งแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อประกันว่า

ก) ข้อมูลส่วนบุคคลทั้งหมดที่รวบรวมและบันทึกมีความเกี่ยวข้องและเพียงพอต่อจุดประสงค์จำเพาะที่ระบุไว้

#1696

ข) ข้อมูลส่วนตัวที่กล่าวถึงดังกล่าว จะถูกนำไปใช้หรือเปิดเผยด้วยจุดประสงค์ที่ไม่ตรงกับที่ระบุไว้ไม่ได้ ยกเว้นเมื่อได้รับการยินยอมจากบุคคลนั้น

ค) ระยะเวลาของการเก็บข้อมูลส่วนบุคคล ต้องไม่เกินกว่าเวลาที่ใช้เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่ระบุไว้

4. หลักการของการเข้าถึงข้อมูลของบุคคลที่มีส่วนได้เสีย

บุคคลใดก็ตามที่สามารถให้หลักฐานแสดงตนได้ มีสิทธิที่จะรับรู้ว่าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเองกำลังถูกดำเนินการอยู่หรือไม่ และมีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลในลักษณะที่เข้าใจได้โดยไม่ชักช้าและปราศจากค่าใช้จ่าย รวมทั้งมีสิทธิในการแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องอย่างเหมาะสม หรือการขอลบข้อมูลในกรณีที่มีการใส่ที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่จำเป็น หรือไม่เที่ยงตรง และมีสิทธิได้รับทราบถึงผู้ได้รับข้อมูลเมื่อมีการส่งข้อมูลดังกล่าว

> จุดประสงค์ที่จะนำแฟ้มข้อมูลไปใช้ประโยชน์ต้องเป็นไปอย่างจำเพาะชอบธรรม

นอกจากนี้ควรมีการกำหนดในกฎหมายในการชดใช้ค่าเสียหายเมื่อจำเป็น โดยมีองค์กรดูแลตรวจสอบตามหลักการที่ระบุในข้อ 8 ค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้อง เป็นความรับผิดชอบของผู้รับผิดชอบแฟ้มข้อมูล และบทบัญญัติในหลักการนี้ควรใช้กับทุกคนโดยไม่คำนึงถึงสัญชาติและสถานที่พำนัก

5. หลักการของการไม่เลือกปฏิบัติ

เว้นแต่กรณีที่เป็นข้อยกเว้นตามที่ระบุในหลักการข้อ 6 โดยต้องตีความอย่างเคร่งครัด ข้อมูลที่มีแนวโน้มในการก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยอำเภอใจ รวมถึงข้อมูล เกี่ยวกับเรื่องต้นกำเนิด เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ สีผิว การใช้ชีวิตเพศ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อทางศาสนา ปรัชญา หรืออื่นใด รวมถึงการเป็นสมาชิกของสมาคมหรือสหภาพแรงงาน ไม่ควรรวบรวมไว้ในฐานข้อมูล

> บุคคลมีสิทธิที่จะรับรู้ว่าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเอง รวมทั้งมีสิทธิในการแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องอย่างเหมาะสม หรือการขอลบข้อมูลในกรณีที่มีการใส่ที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่จำเป็น หรือไม่เที่ยงตรง

6. อำนาจในการกำหนดกรณียกเว้น

การยกเว้นไม่ปฏิบัติตามหลักการข้อ 1-4 จะได้รับอนุมัติให้ดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นในการปกป้องความมั่นคงของชาติความสงบเรียบร้อยของสาธารณะ สาธารณสุข และศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น โดยเฉพาะบุคคลซึ่งกำลังถูกประหัตประหาร (ซึ่งเป็นหลักการด้านมนุษยธรรม)*

*หลักการด้านมนุษยธรรม : การละเว้นจากหลักการนี้อาจกระทำได้เป็นการเฉพาะเพื่อเหตุผลในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคล หรือเพื่อการช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม

แต่การไม่ปฏิบัติตามนั้น ต้องระบุเป็นกฎหมาย หรือระเบียบที่เทียบเท่า ซึ่งออกตามระบบกฎหมายภายในที่ระบุชัดเจนถึงข้อจำกัดและกำหนดการคุ้มครองที่เหมาะสม

การยกเว้นที่จะปฏิบัติตามหลักการข้อ 5 เกี่ยวกับการห้ามการเลือกปฏิบัตินั้น นอกจากจะต้องเป็นไปตามที่ระบุเช่นเดียวกับการไม่ปฏิบัติตามหลักการข้อ 1-4 แล้ว อาจต้องได้รับความเห็นชอบให้เป็นไปตามข้อจำกัดที่ระบุในตราสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและตราสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการป้องกันการเลือกปฏิบัติ

7. หลักการแห่งการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล

ควรมีมาตรการที่เหมาะสมในการคุ้มครองแฟ้มข้อมูลทั้งจากภัยที่เกิดตามธรรมชาติ เช่น การสูญหายหรือการถูกทำลายของข้อมูลโดยไม่จงใจ และภัยจากบุคคล เช่น การเข้าถึงข้อมูลโดยบุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาต การใช้ข้อมูลไปในทางฉ้อฉล หรือการเสียหายจากเชื้อไวรัสในคอมพิวเตอร์

8. หลักการแห่งการตรวจสอบดูแล และการลงโทษ

ทุกประเทศต้องมีกฎหมายแต่งตั้งหน่วยงานซึ่งสอดคล้องกับระบบกฎหมายภายในประเทศ ให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการตรวจสอบดูแลการปฏิบัติตามหลักการที่ได้กำหนดไว้ข้างต้น หน่วยงานดังกล่าวควรมีหน้าที่ประกันความเป็นกลางและเป็นอิสระจากบุคคลและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการและสร้างฐานข้อมูล รวมทั้งมีความรู้ ความสามารถในด้านเทคนิคอย่างเหมาะสมในกรณีที่เกิดการละเมิดบทบัญญัติของกฎหมายภายในประเทศที่อนุวัติหลักการฉบับนี้ ควรมีการลงโทษทางอาญาหรืออื่นใด ควบคู่กับการจ่ายค่าชดเชยที่เหมาะสมให้กับบุคคลที่เสียหาย

ข้อมูลที่มีแนวโน้มในการก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือโดยอำเภอใจ รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องต้นกำเนิด เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ สีผิว การใช้ชีวิตเพศ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อทางศาสนา ปรัชญา หรืออื่นใด รวมถึงการเป็นสมาชิกของสมาคมหรือสหภาพแรงงาน ไม่ควรรวบรวมไว้ในฐานข้อมูล

9. การส่งข้อมูลข้ามพรมแดน

เมื่อมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไหลเวียนข้อมูลข้ามพรมแดนระหว่าง 2 ประเทศที่เกี่ยวข้องหรือมากกว่า ที่ให้การคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันในการปกป้องความเป็นส่วนตัวข้อมูลนั้น สามารถหมุนเวียนได้อย่างเป็นอิสระเท่าเทียมกับการไหลเวียนข้อมูลภายในดินแดนของประเทศนั้นๆ แต่หากไม่มีกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลระหว่างกัน จะต้องมีการจำกัดการหมุนเวียนดังกล่าว โดยจะต้องไม่เกินขอบข่ายที่เหมาะสม และเป็นไปเพื่อการปกป้องความเป็นส่วนตัวเท่านั้น

ศูนย์สารสนเทศสิทธิมนุษยชน สำนักงาน กสม.

10. ขอบข่ายในการนำไปปฏิบัติ

หลักการเหล่านี้ควรนำไปใช้ในทันทีกับแฟ้มข้อมูลที่จัดเก็บโดยคอมพิวเตอร์และโดยมือของภาครัฐและเอกชน โดยอาจเลือกขยายความหรือปรับแก้ตามความเหมาะสมสำหรับข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บด้วยมือ ทั้งนี้ บทบัญญัติพิเศษหรือเพิ่มเติมดังกล่าว สามารถขยายขอบข่ายหลักการทั้งหมดหรือบางส่วน กับแฟ้มข้อมูลของนิติบุคคล โดยเฉพาะเมื่อแฟ้มข้อมูลนั้นมีข้อมูลส่วนบุคคลอยู่

การนำแนวปฏิบัติไปใช้กับแฟ้มข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บโดยองค์การรัฐบาลระหว่างประเทศ

แนวทางปฏิบัตินี้ควรนำไปใช้กับแฟ้มข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งจัดเก็บโดยองค์การรัฐบาลระหว่างประเทศ โดยอาจมีการปรับแก้ให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างแฟ้มข้อมูลที่จัดเก็บเพื่อจุดประสงค์ภายในองค์กร เช่น การบริหารจัดการบุคลากร กับจุดประสงค์ภายนอกองค์กรที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่สามที่มีความสัมพันธ์กับองค์กร

องค์การแต่ละแห่งควรแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ให้มีอำนาจที่จะสามารถกำกับดูแลในการปฏิบัติตามหลักการนี้

การละเว้นจากหลักการเช่นว่า ควรระบุไว้ในกฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับองค์การรัฐบาลระหว่างประเทศ (ที่ความตกลงของสำนักงานใหญ่ไม่ได้รวมการตีความการปฏิบัติตามกฎหมายภายในประเทศเช่นว่าไว้) เช่นเดียวกับการใช้บังคับกับองค์การเอกชนระหว่างประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
422 ถ.พญาไท (เชิงสะพานหัวช้าง) เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์ 0-2219-2953 โทรสาร 0-2219-2940
Homepage : www.nhrc.or.th สายด่วนร้องเรียน 1377